Tečaj XIV. **NOVICE** List 78.

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako **sredo** in **saboto**. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 27. septembra 1856.

Velika kmetijska razstava na Dunaji.

Kdaj bo in kako? Kaj bo obsegla? Kdo se je more udeležiti? Kaj je nje namen ali cilj in konec?

Razglas vsim slovenskim deželam

I. Kdaj bo razstava in kako?

Nekdaj ni bilo skor nič takih razstav. Sedaj ko je že veliko sveta z železnicami prepreženega in po njih skor vsako leto svet manjši in poti krajši prihajajo (ni davnej kar smo se, na priliko, 6 dní tirali iz Ljubljane na Dunaj in smo vsaki dan že ob štirih ostajali, sedaj se vsedemo v Ljubljani ob petih zjutraj na železnici v voz in ob šestih zvečer smo že na Dunaji, in to še z manjšimi stroški), se napravljajo zaporedoma takošne razstave po svetu in iz vseh kotov vozijo blago na ogled. Tako so bile razstave v Londonu na Angležkem, pozneje v Parizu na Francozkem in letos spet v Parizu, kjer, kakor je našim bravcem znano, je tudi naša živina iz Štajarskega, Krajnskega in Koroškega s svetinjami počastena in dobro prodana bila.— Dosedaj pa smo vozili svoje blago in svojo živino v ptuje dežele in, hvala možém! kteri so kaj v take razstave poslali in tako občinstvu pokazali, da nismo ravno zadnji na svetu. Pa bodi Bogu milo! da nimamo dosti takih možakov, kterim je mar za čast in slavo domovine. Ne mislim pa s tem naših malih posestnikov, ker od takih se ne more terjati, da bi zvonec nosili in drugim izgled bili, — mislim le naše večje posestnike, naše grajšake, kteri, kakor v druzih deželah, bi tudi pri nas imeli pervi biti v takih zadevah in pa drugim pot kazati.

Dosihmal ni bilo pri nas domá — v našem cesarstvu — še nobene takošne razstave (poslednje krasne razstave v Pragi ne moremo šteti v to versto, ker je le večidel domače česko blago na ogled postavila), zato je hvale vredno, da je dunajska kmetijska družba, ki je središče našega cesarstva, se tega početja lotila in da bo ob priliki, ko bo petdeseto obletnico svojega obstoja praznovala, prihodnje leto mesca majnika na Dunaji napravila takošno razstavo za vse dežele našega cesarstva. Prav je, da tudi domá pokažemo: kaj imamo; saj tudi gospodinja nima le obleke za to, da bi jo ogledovali v deveti deželi, ampak da dopade tudi na sejmu domá.

Prihodnji majnik (veliki travnik) bo tedaj razstava na Dunaji, da bo povišala praznovanje petdesetletne obletnice. Izvolila si je v ta namen in ga tudi dobila tisti veliki cesarski vert, ki se „Augarten“ imenuje.

II. Kaj bo obsegla ta razstava?

Po razpisu, ki ga je slavna družba po svetu poslala, se bo v ti razstavi na ogled postavilo troje.

Eno bo: živina, namreč goveda, konji, ovce, koze, prešiči in pa perutnina (kokoši, race, gosí, purani itd.) iz vseh dežel cesarstva.

Drugo bo: kmetijske in gojzdnarske mašine in orodja iz domačih in pa tudi unanjih dežel.

Tretje bo: kmetijski in gojzdni pridelki iz vseh dežel cesarstva.

Vse pa, kar kdo misli v razstavo poslati, mora napovedati dunajski družbi do 1. marca ali sušca prihodnjega leta.

Da pa bojo naši bravci vedili kako in kaj s pervim, drugim in tretjim, jim hočemo vsako bolj na drobno razložiti.

1. Razstava živine. Tù je vediti potreba, da se bo le tista živina v razstavo pripustila, ktero je za to odločeni odbor vredno spoznal razstave (zato se mora še do 1. sušca povedati, kaj kdo misli poslati, in živino v napovednem listu po plemenu, spolu in starosti popisati); tudi mora živina že od letošnjega mesca julija (malega serpana) lastnina razstavnikova biti; tudi mora gosposka tistega kraja, od kodar je živina, pismeno poterditi, da ni nobene kuge v onem kraji. Razstava ta bo terpela 3 dní, četerti dan bo slovesna delitev svetinj, po kteri se zamore živina koj domú vzeti. Dokler razstava terpí, dobiva živina klajo na stroške kmetijske družbe.

2. Razstava kmetijskega orodja in mašin. V ta oddelk razstave se bode vzelo vsakoršno poljsko in gojzdnarsko orodje, pa v napovedbinem listu do 1. marca se mora družbi na Dunaj povedati: 1) imé, stan in stanovanje razstavnika, 2) imé orodja ali mašine, za kakošno rabo je, za koliko bi se prodalo na Dunaji in koliko prostora bo potrebovalo v razstavi, 3) ali je mašino ali orodje razstavnik sam iznajdel in naredil, ali popravil in v rabo vpeljal, 4) ali se smé poskusiti, 5) ali se smé prodati. Iz več delov obstojoče in razložene mašine mora razstavnik sam zložiti, da bojo za ogled pripravne. Razstava ta bo terpela 6 dní, četerti dan bo delitev svetinj.

3. Razstava kmetijskih in gojzdnih pridelkov. Kdor v to razstavo želí kaj poslati, mora tudi družbi povedati do 1. sušca, kaj bo poslal in koliko, po čim bi se utegnilo prodati na Dunaji, ako je na prodaj. Da se pa vsake stvarí toliko pošlje, da se more nji kakost in vrednost ceniti, je družba določila, da žita, sočivja in takega mora naj manj biti 4 maseljne (četert vagána ali mecna), oljnatih semen pa naj manj 5 funtov.

V versto tega blaga pa se štejejo:

a) gojzdni pridelki, kakor: semena gojzdnega lesa, čreslo, ježice, šiške, smola, šota, doge za sode, deske (dilje), škodlje, tertni količi itd. s ceno vred;

b) poljski in senožeški pridelki, kakor: travne in deteljne semena, vse korenstvo (krompir, repa, pesa itd. seme in sad), vse žita in sočivje, vse oljnate rastline (ogeršica, mak, riček itd.), predivo, konoplje, brošč in drug barvarsk les, dišeče semena: hmelj, janež, kumna itd. in pa rastlinje za fabrike, kakor: gladež (Weberkarden), tobak itd.

c) volna, svila (žida), méd (sterd) in vosek kakoršen je v naravnem ali pa očiščenem stanji.

d) moka, štirka, kruh in suhár (Zwieback), sladkor (cuker), vino, ol (pivo), žganjice, olje, sir suho sadje;

e) obrisi kmečkih hiš, hlevov, skednjev, podov, drenažnih cevk itd.

f) umetno napravljeni gnoj.

(Konec sledí.)

Svarílo zastran steklíne.

Na Notrajnskem in sicer posebno v okolici logaški in verhniški so se v drugi polovíci preteklega mesca potepali stekli psi in se še potepajo. Že je ta nesrečna žival popadla nekoliko ljudí *) in pa goveje živine na paši (ena krava je v veliki Ligojni v nedeljo že za steklino cerknila), od kterih se vé, gotovo pa še več psov, druge živine in morebiti tudi ljudí, od kterih se ni nič zvedilo, da so popadeni bili. Je tedaj zatega voljo posebno zavolj skrivej popadenih psov nevarnost velika, da bi se še več steklih ne prikazalo, ker vsi v teh okolicah so sumljivi zavoljo kake dotike s steklimi, kteri so po teh krajih letali.

Svetujemo tedaj našim ljudem: 1) Naj bi vsak, kdor ni svojega psa noč in dan pred očmí imel, ga dal konjedercu, da ga pobije, ker zamore biti, da je bil popaden in da bo stekel. 2) Če človeka ali živino pès popade, naj se jim berž berž z mlačno vodo ali s scavnico poplahne rana in berž potem s hudičevim oljem ali razbeljenim železom žgè, da se strašni strup berž na mestu pokončá, da ne pride dalje v krí; zmivanje z lugom ali s soljo pa za to ni zadosti. Če je bila živina v uho ali rep popadena, je naj bolje, ako se ji popadeni del odseka. 3) Berž naj se gré k svoji gosposki in ji nesreča pové, da pošlje zdravnika, ki bo rano ozdravljal pa tudi notrajno zdravilo dal. Svariti vas pa moramo, ako vam je življenje ljubo, nikar za Božjo voljo ne hodite k tistim ljudém, ki vam za dragi dnar dajejo štupe in vas zapeljujejo, da potem rano zanemarjate in popadenim le noter dajete tisto mešanico španjskih muh, ktera je že marsikterega človeka v nevarnost življenja pripravila, da ga je začelo hudo klati in je krí scal. Saj dajejo ti mazači tudi le španjske muhe, kakor so čuli nekdaj od zdravnikov, po kterih so to zdravilo — toda napačno — posneli. Neki Lenček v Šiberšah slepari ljudí v njih veliko škodo (3 gold. veljá njegova štupa) in jih spravlja v veliko nevarnost življenja, ker jih nek hudobno pregovarja, da zanemarjajo rano, za ktero nam vselej mora perva in perva skerb biti, ker rana so vrata, skozi ktere gré strup v život; tukaj ga moramo pokončati in tedaj ustaviti, da ne gré dalje, kjer potem je vsa pomoč prepozna; le če stopiš na iskro in jo zatreš, iz ktere se utegne oginj uneti, boš hišo obvaroval; kadar že hiša gorí, je prepozno.

*) Ravno smo zvedili za gotovo, da ubogo deklè, 12 let staro, ktero je stekli pès 27. dan preteklega mesca popadel, je že za steklino strašno smert storilo. Tudi to je Lenček ozdravljal, — naj bi ta žalostna skušnja ljudém očí odperla: kaj premorejo vse tiste drage štupe, ktere le tistemu pomagajo, kdor jih drago prodaja, ne pa nesrečnim popadenim, ktere še le v večjo nevarnost spravijo zato, ker se pri jemanji teh štup zanemari perva pomoč, in ta je, kakor smo gori rekli, za rano.

Jezikoslovni pomenki.

Nekaj od naših sostavnih (sintaktičnih) zadev v prevdarek.

Spisal J. Šolar.

Lepo je viditi, kako marljivo da si naš narod prizadeva si jezik očistiti pég, ki mu jih je britka osoda vpalila, in si po njem pot do vikši omike potrebiti. Le škoda, da prave mére za čisto slovenščino, ki je po mojem govorjenje priprostih Slovencov, nočemo prav spoznati! Pisatelji pervih let so jo skorej po goli nemščini zavijali; tako so hotli celo člen posloveniti in so jeli pisati „ta senca te smerti“ (der Schatten des Todes), „to življenje tih svetnikov“ i. t. n. Kar je nekdo zasledel, da Slovenec pred ime (substantiv) člena nikoli ne dene; na to so ga pa povsod opustili, češ, da ga tudi pri prilogih (adjektivih) i na koncu in pa povikšan zvek (accentus acutus) namesti, ker pravimo tudi „vélika cesta, stári terg, mála vas, nóvo mesto, svéti večer“ in so po teh izgledih jeli tudi prestavljati „wir haben das neue Schloss (von unseren bekannten Schlössern) wohl verkauft, aber sonst keines“, „nóvi grad smo res prodali, druzega pa nobenega ne“; „der Gesunde bedarf des Arztes nicht“, „zdravi ne potrebuje zdravnika“: pa so jo le spet zavozili, ker niso pomislili, da Slovenci res pravijo „Beli grad, Novi grad, Novo mesto, Stari terg, Mala vas, velika cesta, sveti večer“ itd., ali to le v takem pomenu kakor Nemci „Belgrad, Neustadtl, Altenmarkt, Kleindorf, Hauptstrasse, Christabend“ ali pa Latinci mons sacer, ara maxima, mare rubrum, forum antiquum, tabula picta (prilog za imenom, oba v en sam pomen zvezana, zato imata tudi v slovenskem jeziku oba en sam zvek (accent), ali pa Gerki (τὰ) μακρὰ σκέλη, (ἡ) ἐρυθρὰ θάλασσα, (ἡ)νέα πόλις itd. (primerite tudi latinskim enake laške ali francozke besede); v unem pomenu pa današnji Slovenci (od starih ne govorim, saj se jezik tudi spreminja) pravijo samo: ta (ti, ov) nóvi grad (ali pa ta (ti, ov) béli grad) smo res prodali, druzega pa nobenega ne, ali pa: „grad smo res prodali, pa le ta nóvi (ta béli) itd. Vpraša se v zgornjem pomenu z besedo „kdo, kaj, kam“ itd. pa z glagolom postavimo: kdo te kliče? stari oče; kaj popravljate zdaj v cerkvi? véliki oltar; kam gréš? v Slovénji gradec, v Stari terg itd., v tem pa samo z besedico „kteri“, pa z imenom in glagolom, tukaj: „kteri grad ste prodali“. Besedica „ti“, „ta“, „to“ („ov, ova, ovo“) je tukaj bolj kazavno zaime (demonstrativ) kot pa člen, in se priloga derží ne pa imena; to se zgorej na unem izgledu tudi vidi, kadar se prilog zad za ime stavi. V tem pomenu Gerki tudi prilog s členom vred ali pred ime postavijo, ali pa za imé, kakor mi; Latinci in Nemci pa prilog pred imé denejo in ga s krepkejim glasom zgovorijo kot une besede v stavku; tako da se v vsih jezikih ti pomeni od zgorej unih ločijo. Kadar se pa vpraša z besedo „kakošen“, ali pa „čigav“ pa priprosti ljudjé člena nobenkrat ne denejo, pa tudi „i“ na koncu priloga ne, če prav v nemškem člen stojí. Za poimenjene priloge (substantivirte adjectiva) pa že večidel Slovenci iz prilogov izpeljane imena imamo, postavimo: gluhec, der Taube, mutec, der Stumme, bogatinec, ubožec, merlič itd., če ne, moremo pa vselej tudi ime k prilogu postaviti, in po tem takem reči „zdrav človek ne potrebuje zdravnika“ (zdravemu človeku ni treba zdravnika), ne pa: „zdravi“ ne potrebuje zdravnika, če prav Nemec pravi: „der Gesunde (ali pa: der gesunde Mensch) bedarf“ itd. Te pomene Latinci ravno tako naznanujejo kakor mi, Greki pa tako kakor Nemci.

Dandanašnji pa tudi eni slovenščino še nekako po nemščini merijo, toda je ne posnemajo, ampak se je še preveč plašijo, tako da spet večkrat v to napačno zaidejo; tako pišejo: „man hat ihn zum Könige gewählt“, „so ga kralja izvolili“ namesto „za kralja“ (uno je polatinjeno); „am Feste der h. 3 Könige“, „v“ dan sv. 3 kraljev“ namesto „na“ sv. 3 kraljev dan“; „ein Wohlthäter hat für die durch Feuer Verunglückten 50 fl. gegeben“, „dobrotnik je dal“, namesto „neki“ dobrotnik je dal“ itd.

Eni so jo pa jeli po ptujih slovanskih narečjih vihati in so nam v kratkem zavihali glagole, nekej zaimén (pronomina), nektere prirečja (adverbia) in pa nekaj prilogov (adjectiva), tako so jeli pisati „ostajam“ namesti „ostanem“, „ostanem“ namesto „bom ostal“; tisti mož, „kojega“ sem snoč srečal, namesto „ki sem ga“ srečal; „znaš nemški“ namesto „nemško“, ker zdaj nimamo nobenega prirečja več na „i“; „golobje domači, car ruski, gora atonska, koledar slovenski“ itd., namesto „domači golobje, ruski car, atonska gora, slovenski koledar“, ker se po slovenski navadi more tako reči, uno je pa le polatinjeno, to sem že zgorej pokazal. — Slovanske vzajemnosti take malenkosti ne podpirajo zlo, ker se jih vsak omikan Slovan, ako se začne našega narečja učiti, v dveh dneh lahko vsih naučí; če pa ni omikan, pa naših pisem tako ne bere; našim ljudém pa, ker naj bolj za-nje in sicer za vse pišemo *), pa take spake

*) Kar to zadene C. Peter v rimljanski zgodovini II. zv. stran 144 etc. od latinskega slovstva kaj modro govorí, zato sem nekoliko verst iz nje posnel, da vam jih tukaj podam:

branje tako zmešajo in pristudijo, da raji na zadnje vse popusté; tako potlej pisatelj za enega ptujega bravca, ki si s takim pisanjem pridobí, devet domačih zgubí.

Zraven teh nepotrebnih skerbí pa marsiktere prednosti svojega jezika ne zapazimo in ne varujemo, dasiravno se v domačem govorjenji še povsod najde. Taka se godí blizo nanašavkam „ki“ in pa „kteri“, pa „ko“ in pa „kedar“. Pisavci jih skorej brez razločka stavijo, kakor kane; ljudjé jih pa, se vé da nevedoma, precej tenko ločijo. Jez ne mislim tukaj na tanko dopovedovati, kdaj da mora stati „ki“, kdaj pa „kteri“ za nemški „der“ ali „welcher“; saj se bo na enih stavkih iz vsakdanjih pogovorov samo pokazalo. Tako prost Slovenec, če se ne motim, pravi:

„Vsaka pšenica, ktero kupim, je snetjava; vsaka pšenica, ktero sem kupil, je bila snetjava; vsaka pšenica, ktero boš letos kupil, bo snetjava, (v malo drugačnem pomenu tudi: vsaka pšenica, ktero letos kupiš, bo snetjava“).

Nasuproti pa: „Tista pšenica, ki jo zdaj kupuješ, je snetjava; tista pšenica, ki sem jo včeraj kupil, je snetjava; tista pšenica, ki ti jo bo sosed dal, je snetjava“.

V pervih stavkih mu ne služi prav beseda „kteri“, v druzih pa „ki“ ne. Enako tudi stavi besede „ko“ („da, als“) pa „kedar“ (wann); na priliko:

„Kedar pšenice kupim, večidel tudi malo reží prikupim; vselej, kedar sem pšenice kupil, sem si nekaj reží prikupil; vsakikrat, kedar vam bom pšenice pripeljal, bom tudi malo reží pripeljal. (V malo drugačem pomenu tudi: „to vém, da nam bo tudi malo reží pripeljal, kedar nam pšenico pripelje“).

Nasuproti pa: „Tisto jutro, ko sem pšenico kupil, sem ti tudi za rež naročil; tisti dan, ko nam boš pšenico pripeljal, nam tudi nekaj reží pripelji“.

V pervih stavkih mu ne služi prav beseda „kedar“, v druzih pa „ko“ ne.

Dalo bi se tudi nekaj stavkov nabrati takih, da se pomen v njih spremení tudi po tem, ako se „kteri“ ali pa „kedar“ zgovorí s polnim glasom ali pa ne (mit Nachdruck oder ohne Nachdruck); potlej je tudi takih veliko, da se nemška ali pa latinska nanašavka v njih ne dá namestiti z nanašavko, to so posebno taki, ki so po bistvu veliki stavki (Hauptsätze) in le po podobi nanašavni; pa je bolje, če zdaj za enkrat le te pregledamo.

Vidi se precej, da besedi „kteri“ in pa „kedar“ kažete na več oseb in pa na večkratno djanje, zraven jima je pa še nekak nedoločiven in pogojiven pomen pritaknjen, dostikrat pa tudi samo na eno nedoločno osebo, na eno pogojivno djanje, tako da „kteri“ pomeni zlo toliko kot „ki“ in „če“, „kedar“ pa toliko kot „ko“ in „če“ skupej, ali pa kar Gerkom *ὃς ἄν*, *ὅστις ἄν*; *ὅτ᾽ ἄν*, *ὁπότ᾽ἄν* (die Allgemeinheit und die Bedingtheit); „ki“ pa „ko“ pa samo na eno znano osebo (v množnem številu se vé da na več znanih) in pa na eno določno djanje kakor gerški *ὅς*, *ὅστις* pa *ὅτε*, *ὁπότε* kažeta. Te prednosti na gerškem jeziku učeni možje ne morejo nikoli prehvaliti, mí pa, ki smo jo med vsemi narodi, blizo da tudi med Slovani, sami čisto in še bolj obširno kot v gerkščini ohranili, pa tako malo maramo za-njo!

Pri druzih nanašavkah, postavimo, pri „kjer“, „kolikor“, „kakor“, „kamor“ itd. se pa, menim da, ta dva pomena zdaj večidel le po glasu (nach dem Redeton) ločita, pa vendar se mi zdí, da se jih v drugem pomenu ljudjé tudi nekako ogiblejo in namesto „kjer“, „kolikor“ raji „ko“, „kot“ pravijo; namesto „kakor“ se pa tudi sliši: „ko“ ali „kot“, postavimo: „je čern ko(t) žužek“, „je padel ko(t) snop“; nasproti pa: „spí kakor da bi bil mertev“, „smerčí kakor da bi žagal“. Blizo da se „ko(t) od „kakor“ tako loči kot nemški „als, wie“ od „als wenn, wie wenn“.

V Celji konec julija 1856.

„Das Wesen einer wahrhaften National-Literatur beruht „darauf, dass die edelsten und begabtesten Glieder einer Nation „aus dem Volksbewusstsein schöpfen und hierdurch fortwährend „in ihrem Vermögen und in ihren Mitteln gehoben werden, während andererseits auf diese Weise das Volk selbst sich an ihren „Hervorbringungen thätig betheiliget und durch dieselben geistig „geweckt und für das höhere gewonnen wird. Nur so ist jener „Zusammenhang zwischen Schriftstellern und Volk möglich, der „die Literatur zu einem Bindemittel der verschiedenen Stände „und zu einem Erzeugniss des ganzen Volkes machen kann“...

„Die römische Literatur vermag eben aus dem Grunde, weil „sie nicht national ist, so hoch auch ihr Werth in vielen Beziehungen anzuschlagen ist, doch den höchsten Anforderungen „nicht zu genügen. Es müssen ihr nämlich nothwendig zwei „der wesentlichsten Vorzüge fehlen, die in einer völligen Angemessenheit des Ausdruckes bestehende innere Wahrheit, „und die Einfachheit, welche beide nur dann möglich sind, „wenn die Form zugleich mit dem Gedanken als dessen „natürlicher Leib geboren, nicht aber wenn sie als ein äusserlicher Schmuck aus der Schule und aus der Nachahmung entnommen wird“...

Šolske stvarí.

Vsako leto povémo radi kaj od gimnazijalnih in realnih šol, ker une (nekdaj „latinske šole“ imenovane) so učilišča, iz kterih izvirajo duhovni, zdravniki, pravoznanci, učniki višjih šol, uredniki itd., — te pa učilišča obertnikov, umetnikov itd. Zakasnili smo se sicer letos enmalo s tem popisom, ker kmali se bojo odperle šole spet za novo šolsko leto, vendar pridemo še pred kakor oskerbništvo ljubljanskega šolskega poslopja s potrebno popravo, ktera se bo, kakor smo slišali, še le prihodnje leto doveršila. Prejeli smo od več krajev šolske letnike (Jahresberichte), za ktere se dotičnim gospodom tudi tù očitno zahvalujemo.

V letniku ljubljanske nadgimnazije nahajamo zanimiv naravoslovsk spis „Abbé Nollet in seiner Stellung gegen Benjamin Franklin“, ki ga je spisal učeni gosp. prof. dr. Mitteis in ki nam je bil že iz muzealnega zbora znan. Iz šolskih naznanil pozvedamo, da predpisane nauke je učilo 14 učnikov in da keršanski nauk, latinski, gerški, nemški in slovenski jezik, zemljopis in povestnica, računstvo in naravoslovstvo so bile predpisane véde (slovenski jezik je učilo 5 učnikov) in da 440 učencev je bilo v vseh 8 razredih konec leta (tedaj za 6 več kakor lani), med kterimi je bilo po rodu 356 Slovencev, 80 Nemcev, 2 Hervata, 2 Talijana; gimnazijalne šole jih je doveršilo 28, ki se bojo razkropili v različne višje šole ali pa se podali v kako urednijo.

Letnik novomeške nadgimnazije, kjer je 13 gg. frančiškanov učnikov, letos zapopada lepo pisane čertice o življenji Hektorovem po Ilijadi „Zur Hektor's Charakteristik“, iz kterih se vidi, da je gosp. pisatelj prof. Ladislav Horvat Ilijado in življenje domoljubnega Trojca verlo dobro preduhtal. Predpisani nauki so bili tù kakor v Ljubljani; slovenski jezik je tudi tù učilo 5 učnikov; število učencev je bilo precej obilno, 104 namreč, po tem takem 2 več memo lani; 7 učencev je doveršilo gimnazijo; knižnica in tudi druge nabirke gimnazijalne se zlasti po darovih lepo množé.

V letniku nadgimnazije celjske je pisal gosp. prof. Lindner zanimiv psihologičen pretres: „kaj je čas, kaj pa prostor“, „Zeit und Raum vom psyhologischen Standpunkte“. 11 učnikov je učilo predpisane véde; le dva gosp. učnika, gosp. Grašic in gosp. Šolar, sta učila slovenski jezik, kar je gotovo koristneje kakor če je preveliko učnikov nad enim naukom; javnih učencev je bilo konec leta 196, med temi Slovencev 171, Nemcev 25; 12 jih je doveršilo gimnazijo.

Letnik mariborške nadgimnazije zapopada čertice o zgodovini vitežkega štajarskega pesnika Urha Lichtenstajnskega: „Beiträge zur Geschichted es ritterlichen steirischen Sängers Ulrich von Lichtenstein“, ki ga je spisal neutrudljivi zgodovinopisec štajarski gosp. prof. dr. Puff. 14 učnikov je učilo predpisane véde, nauk slovenskega jezika je bil po vsi gimnazii v rokah enega učnika gosp. prof. Rajća, kteri verlo razširjuje nauk novega slovenskega jezika do staroslovenščine in ilirščine v 7. in 8. gimnazijalnem razredu. Število učencev ni povedano v letniku.

V letniku teržaške nadgimnazije sta pisala gosp. prof. Nell in prof. Šivic, uni „De urbe Troezene dissert. part. 1.“, ta „Bau der Nummuliten“; od gosp. Rob. Hammerling-a je poskušnja prevoda Dšamovega Beharistana; učnikov je bilo v vsem 24; število učencev 141, ki se je tedaj od leta 1854, ko jih je bilo le 113, in od leta 1855, ko jih je bilo 127, precej pomnožilo.

V letniku goriške nadgimnazije beremo „o prednosti novogerške izreke pred Erazmovo“, „zgodbe goriške gimnazije od začetka njenega do združbe z modroslovskim učiliščem“ in pa pesem ob godu presv. cesarja; bilo je v ti gimnazii konec leta 292 učencev, med kterimi Slovencev 136, Furlanov 69, Talijanov 33, Nemcov 22.

Letnik nadgimnazije varaždinske obsega iz galvanizma tako imenovane „Zweigströme“, razložil gosp. prof. Folprecht, in pa slovenski prevod Götheove igre „Ifigenija v Tauridi“ po prof. Matiju Valjavcu. „Ifigenija v Tavridi‘, je velekrasna drama — pravi slavni naš rojak — in v vsem primerna za čitanje dijakom; zatega voljo se nahaja v nemških čitankah (berilih) za naše gimnazije; zatega voljo sem jo tudi jez poslovenil in jo priobčivam v tem programu“. Ker je jezik okoli Varaždina slovensk in le malo različen od pismenega slovenskega jezika, se ni čuditi, da je prišla slovenska stvar v varaždinski letnik, in toliko bolj nas je veselilo je najti v šolskem programu, ker nam to očitno pričuje, da tudi slovenščini se ne zaperajo duri javnega življenja, kakor nekteri mislijo ali saj druge preveriti hočejo. Da je izverstni naš pesnik izverstno tudi poslovenil „Ifigenijo“ in krepost in krasoto izvirnega spisa tudi razodel v našem domačem jeziku, nam bo poterdil vsak, ki je bral prevod; škoda le, da se je veliko in motivnih tiskarnih pogreškov vrinilo v natis, ker g. pisatelj ni sam imel korekture. O dobri priliki bomo podali kak ulomek iz „Ifigenije“ častitim bravcem v pokušnjo. — Iz šolskih naznanil pozvedamo dalje, da 12 učnikov je učilo predpisane nauke, ki so si vsi v ostalem enaki z nauki ravno naštetih drugih gimnazij, zunaj slovenskega jezika, kterega na varaždinskem nadomestuje ilirski, kterega je učil lani začasni vodja Muzler in pa profesorji S. Žepič, M. Valjavec in pa V. Križek. Učni jezik je v spodnji gimnazii ali samo ilirski ali pa v nekterih naukih ilirski in nemški; v gornji gimnazii je učni jezik nemški, le keršanski nauk in pa ilirski jezik se skoz in skoz učíta v ilirskem jeziku. Učencev je bilo letos 173 (tedaj 23 več memo lani), med kterimi je bilo 136 Hervatov, 33 Slovencev, 4 pa Čehi; v 8. gimnaz. razredu je bilo v vsem skupej le 5 učencev.

Letnik nadgimnazije v Lincu v zgornji Avstrii, ki nam je tudi došel, zapopada obširen in marljivo sostavljen popis „bčele in bčeloreje po mnogih deželah našega cesarstva“, ki ga je spisal prof. dr. Columbus.

V letniku ljubljanske spodnje realne šole s 3 razredi je gosp. vodja Mihael Peternel končal zanimivi svoj popis vojvodine krajnske, ki ga je v lanskem letniku začel. Popis ni obširen in ne more obširen biti, vendar je zlasti v krajopisnem, obertnijskem, kmetijskem obziru vès pripraven, našincem in inostrancem marsikaj povedati v natanjčniše poznanje deželice naše. Dalje zraven druzih šolskih naznanil obsega letošnji letnik osnovo nove nedeljske obertnijske šole za rokodelce in obertnike, njih pomagače (ksele) pa tudi za že bolj izurjene učence v Ljubljani, ki se je bila letos začela in bode vsako prihodnje leto. Da bi se pač prav pridno obiskavala! Število učencev v vseh razredih realke je zneslo 167; 31 jih je bilo v 3. razredu.

Novičar iz raznih krajev.

22. dan t. m., tedaj kmali po povratbi iz Marskega, so se presvetli cesar podali na Ogersko. Deželnemu poglavarju štajarskemu so poslali 2000 gold., naj jih razdeli ubogim; presv. cesarica pa so podarili 930 gold. mnogim milostnim napravam. — Na dunajskem dnarnem sejmu (borsi) je bil ta celi teden velik hrup; papirnati dnar in akcije so jele hipoma padati, cena srebernega dnarja pa je poskočila spet na 5; sedaj se je spet vse že zlo pomirilo. Pa kaj nek je zbegalo dnarničarje tako? Nenadoma je namreč dunajska banka 25. dan t. m. preklicala svojo starodavno navado in razglasila, da vprihodnje ne bo več po 4 od 100 svojih dnarjev razposojevala, ampak po 5 od 100. Za tergovce in dnarne barantače je bil ta poskok res huda strela, in marsikterega je zadela zlo; za bankino premoženje in za bankovce (banknote) pa, pravijo, je to povišano merilo dnarnega činža dobro in bode bankovcem pomagalo na poprejšnjo stopnjo, ko so bankovci bili toliko vredni kot srebro. Zraven tega pa je dnarni sejm zbegala tudi novíca, da angležka in francozka vlada bote poslale vojskne ladije nad Napolitance. In poslednje novíce res poterjujejo vse, da ste francozka in angležka vlada poslale 23. dan t. m. po 8 ladij proti Napolitanskemu, da bojo kralja morale to dopolniti, česar one že davnej za potrebno spoznate, da se prenaredí v napolitanski vladii; — neki časnik še pravi, da je angležko brodovje tudi več sardinskih ladij seboj vzelo. Da bi se mahoma vojska začela z napolitansko vlado, tega ni misliti, — al, kakor je gotovo, da se samostojen gospodar v svoji hiši ne more udati na vrat na nos, kar ptuji od njega terjajo, in da se tedaj tudi kralj napolitanski ne bo udal sili, tako gotovo je tudi, da ste francozka in angležka vlada svojo čast zastavile s tem, da ste poslale pomorsko armado zoper Napolitance, in da bode tedaj sila močnejšega obveljala. Kako nek se bo ta štrena izmotala? Berž ko ne bo sedanji kralj napolitanski odstopil in sinu svojemu izročil vladarstvo; ta bo pa storil, kar bo mogel. Da je vladii napolitanski živa potreba poprav v duhu sedanjega časa, malokdo dvomi, — vendar je to postopanje angležke in francozke vlade zatega voljo čudno in prečudno, ker se obnašate kakor nekdaj Menšikov do Turkov v Carigradu; Rusíi ste vojsko napovedovale zato, ker je terjala poprav za kristijane na Turškem; sedaj pa same menšikovljate pred kraljem napolitanskim. Res čudno je to! — Tudi v Rimu bojo nek Francozi svojo posadko pomnožili. — Cesarja Napoleona še zmiraj ni domú v Pariz, in ga, kakor pravijo, še do zime ne bo. — Te dní so spet v Parizu zasledili neko zaroto, ktere namen je vlado Napoleonovo prekucniti; okoli 50 delavcev so zaperli. — Ker angležki časniki ne nehajo zabavljati cesarju Napoleonu, je te dní poprijel vladní francozki časnik „Constitutionnel“ besedo in ojstro zavernil tako početje, ker razdéra mlado prijaznost med Francozi in Angleži, ktero je „cesar Napoleon pervi hotel in sklenil, ne pa narod francozki“. Ali bo to ustavilo zabavljice angležke, se ne vé. — Poslovíca ali gêslo, ki si ga je izvolil car rusovski Aleksander II. ob kronanji, se glasí: „V Tebe, Bog, zaupamo, da ne bomo osramoteni“. — „Času“ se piše, da se na Rusovskem sploh pričakuje vpeljanje novega koledarja (nove pratike) in da ga tudi duhovstvo želí. — V Tapio-Sz-György-u na Ogerskem je unidan več ljudí za černo piko zbolelo, ki so mesó za metljaji (vrančno boleznijo) bolnega vola jedli; dva strojarja sta pa umerla, ki sta imela s strojenjem takih kož opraviti. — Naj povémo h koncu še eno prigodbo, ktera kaže, kako zviti so tatovi po svetu. Ni davno kar pride v neko štacuno v Parizu neki človek po 4 funte sirupa; kramar mu ga prinese pa praša za posodo, kam bi ga vlil; tat mu pomolí klobuk in reče, naj ga le vlije v štulo, ker gré na neko stavo, in mu podá veliki dnar, naj mu ga zmenja in si sirup plača; kramar potegne miznico z dnarjem vèn in zbira dnar; v tem pa mu zverne tat štulo s sirupom čez glavo, sežе v miznico s celo pestjó po dnar, in steče. Gotovo ta kramar ne bo več sirupa v štulo prodajal!

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**